

TISZTELETJEGGYEL

Elhanyagolt zenekarok

*Leváltották a mestert
a legpatinásabb szimfonikus zenekar éléről.*

Ez Oroszországban történt, a mestert Jevgenyij Szvetlanovnak hívják, a zenekar pedig a híres moszkvai akadémiai együttes. A Putyin-kormányzat a jelek szerint a kulturális területen sem tétlenkedik: figyel, nyomul és intézkedik – ha kell, drasztikus lépésekre szánja el magát. Az élő legenda, a 75. évébe lépett mester elküldésének hivatalos indoka: elhanyagolta zenekarát. Igazából nem tudni, így volt-e, ám a fogalmazásmód gondolkodóba ejtheti az embert: mikor elhanyagolt egy szimfonikus zenekar?

Így, 2000 tavaszán, amikor két élvonalbeli orkeszter körül is összegyülekeztek a viharfelhők, Budapesten sem teljességgel indokolatlan fölvetni ezt a kérdést. A filharmonikusoknál miniszteri biztos tevékenykedik, a Fesztiválzenekart pedig az utóbbi hetekben a tételes megszűnés réme is fenyegette. A két krízishelyzet között nagyságrendi különb-

ség van, ám aligha téved sokat, aki azt állítja: a felszín alatt rejtőző, a válságot kiváltó okok sok tekintetben megegyeznek.

A Fesztiválzenekar a tavaly év végi – komikus elemeket sem nélkülöző – Váci utcai sztrájkot követően tovább rohant a szakadékbá. A hajdani fegyvertársak – a zenekari alapítvány és a főváros vezetése – kigyót-békát kiabáltak egymásra: az érdekszövetség végérvényesen felbomlani látszott. Néhány meglepő vargabetű után azonban kiderült: Fischer mester érdekérvényesítő képessége még vert helyzetben is sokkal kecsesetebb, mint a legtöbb hazai pályatársé – az a zsarolási hadművelet, amelyben saját személyének magyarországi bojkottja jelentette a legfőbb adut, egyelőre nem tűnik minden eredmény nélkülinek. Igaz, a Zeneakadémián ukrán beugró kénytelen dirigálni a Fesztiválzenekart, de nem volna tanácsos mérget venni rá, hogy Fischer Iván nem

veszi többé – akár már idén – a karmesteri pálcát hazai földön a kezébe.

Nem jár azonban helyes úton, aki úgy vélekedik: csupán afféle primadonna-allűrökről van szó. Kemény szervezeti és finanszírozási válság ez a javából. A fővárosi költségvetők mostanára (hogy miért nem korábban, azt ne firtassuk) megelégtették, hogy csupán a fejőstehén szerepét szánják nekik, és az alapítványi szisztémán keresztül nem képesek közvetlenül érvényesíteni akarataikat a zenekart érintő legalapvetőbb vonatkozásokban sem. Ezt az anomáliát az első pillanattól látni lehetett, ám az elitegyüttest tömjénező általános eufória elfedte a fundamentális érdekütközést. Az elitfilozófia – a szakmai, hivatásbeli kiválóságon kívül, amely viszont épp az eltérő külhoni koncertfeltételek miatt más zenekarokkal nehezen összevethető – arra épült, hogy a kiemelkedő művészi teljesítményhez kiemelkedő javadalmazás is társuljon. A politikai és gazdasági klíma változásával ez a hallgatólagos alku rendült meg. Hasztalan születik tehát bármily megnyugtónak látszó kompromisszum esetleg a 2001-től esedékes, más formájú alapítványi működésről: ha

Kié a fészek és kié a tojás

*Ki és milyen arányban fizeti a Budapesti Fesztiválzenekart? Milyen intézményi keretek között lehet és kell léteznie az együttesnek? Kik bűnhődnek az 1992-es szerződés több pontatlanságáért? Tájékoztató jellegű beszélgetés
Körmendy Ferencsel, a Fővárosi Közgyűlés Kulturális Bizottságának elnökével.*

– Mielőtt egy április 13-án, 14 órakor érvényes helyzetelemzést kérnék a Budapesti Fesztiválzenekarral kapcsolatos, az együttes körül kialakult helyzetről, szeretném a „Zenekar” olvasóit informálni, hogy a Fővárosi Önkormányzat felelősnek érzi-e magát a dolgok jelenlegi állása miatt, ami részben összefügg Nemes Lászlónak az együttes élére történő igazgatói kinevezésével?

– Felelősséget és lelkiismeret furdalást pusztán azért érzek, mert két és fél évig hagytam, hogy ne legyen kinevezett igazgatója a Budapesti Fesztiválzenekarnak. Ez alatt az idő alatt ugyanis gyakorlatilag teljes fővárosi kontroll nélkül működött a zenekar, hallgatólagosan egy törvénysértő helyzetet fogadtunk el. Annak reményében engedtuk ezt meg magunknak, hogy közben, a főváros és a zenekari alapítvány kö-

zött folyó tárgyalások során megoldódik egy sor vitás kérdés. Olyanok például, mint amilyen a közhasznú társasággá való átalakulás. Annyiban tehát nem lehet ez a helyzet a mi felelősségünk, hogy a törvény betűje és szelleme szerint igazgatót választotunk egyik intézményünk élére.

– Ha több mint két évig nem volt kinevezett igazgatója az együttesnek, mi volt Körner Tamás szerepe?

– Körner Tamás 1992-től 1996-ig kinevezett igazgató volt. Második ciklusát, amely 1996 október 1-jétől 2000 szeptember 30-ig szólt, már 1996 őszén lemondással kezdte. Ettől a pillanattól kezdve folyamatosan hosszabbítottuk kinevezését, mígnem ki kellett már írunk a pályázatot. Arra egyedül ő jelentkezett, bejött az ülésre és elmondta, mely feltételekkel nem ért

egyedül (ezek különböző javadalmazási pontok voltak). Háromszor kérdeztem meg, hogy kifogásait a pályázat visszavonásaként kell értenünk? Három nyakatekert választ adott, mire meg kellett szavaztatni a Bizottságot és végeredményként az került a jegyzőkönyvbe, hogy a jelölt visszalépése miatt a pályázat eredménytelen.

Ezt az áldatlan helyzetet számoltuk most fel. Nemes László volt az egyetlen jelölt, kitűnő dolgozatot írt, Fischer Iván a hozzászólás, illetve a kuratóriumi tagokhoz intézett levelében – a jelölt pályázatának számos aktualitását visszaigazolván – sem Nemes László alkalmasságát vonta kétségbe, hanem mint „nem aktuálisat” kérte a Bizottságot az igazgatói kinevezés döntésének elhalasztására. Ezt nem tehetjük, mert a Kulturális Bizottság nem akart tovább

fennmarad az anyagi értelemben vett (hazai viszonyok között értendő) pozitív diszkrimináció, az a zsaroló potenciált is óhatatlanul tovább örökítheti.

Bérfeszültségre kultúrpolitikát építeni – nem kifejezetten európai megoldás. Nem tehet róla az ember: a politikai döntésekkel (vagyis nem szerves úton) létrejövő sztáregyüttesek meg a vele járó sztárgázsik a proletárdiktatúra kulturális kirakatpolitikájára, propagandisztikus szándékú protekcionizmusára emlékeztetik. Miközben persze tudván tudjuk: a magas kultúrában – így a komolyzenében is – a legkevésbé sincs helye egyenlősdinek, a kiválasztódást azonban naív módon művészeti berkeken belüli, s nem azon kívüli pályákon tartjuk ideálisnak. Lehetséges, hogy ez az ideál három dimenzióban nem is létezik.

A politikai színezetű döntésekre emlékeztet például egy régi személyi egybesés is: annak idején Kocsis Zoltán – a Fesztiválzenekar akkori művészeti vezetője – javasolta: legyen a Fesztiválzenekar alkalmi társulatból állandó együttes. Ma épp az ő pozíciói látszanak megrendülni a filharmonikusok élén – egyes ér-

telmezések szerint nem függetlenül attól, hogy az állam esetleg mégis a Fesztiválzenekarnak dobna inkább mentőövet, míg az állami zenekart a második sorba szorítaná vissza.

Ez a forgatókönyv nem tűnik valószínűnek. Edvi Péter kormánybiztos – aki a gyermekmentés után most a zenekarmentéssel próbálkozik – sokkal inkább menedzserként, mint afféle felszámolóként fogott munkához. A vele szemben támadt ellenérzéseket is ez okozza. Indokolt lépés ugyanis, hogy például rovincsoljon az országban szanaszét használt, de a zenekari leltárban szereplő hangszerek dolgában, ám ha ez a rovincs magukat a zenészeket érinti, azok joggal vethetik fel, hogy megkülönböztetett bánásmódra érdemesek. Igaz ez még akkor is, ha valóban előfordult egyszer-mászor, hogy betegszabadságuk alatt más zenekarokban játszottak, netán hahniztak – a májusra tervezett „selejtező meghallgatás” viszont ez esetben is diszkriminatív, szakmailag pedig megalázó. S megalázó marad annak ellenére is, ha szakmai körökben osztják a miniszteri biztos véleményét: a százegynéhány zenekari tag tizedrésze

valóban nem felel meg egy reprezentatív európai szimfonikus társulat művészi mércéjének.

A két „válságzenekar” történetének – melynek végére még korántsem került pont – közös vonása, hogy a finanszírozás bizonytalanságai összefonódtak a szakmai és hatalmi kompetenciaküzdelmekkel. Az évek során elmosódott (vagy épp újraértékelődött), mi a dolga a zenekarvezetőnek, a fenntartónak, az érdekvédőnek. A generális megélhetési bizonytalanság kiszolgáltatottá tette a művészi munkát végzőket, a nyomott bérszínvonal elcsábíthatóvá az európai vagy ázsiai kulturális piacon „forgalomképes” zenészeket. Egyelőre nyomát sem látni például átfogó komolyzenei „országképek” – addig pedig, míg ez meg nem születik, ennek a financiai konzekvenciáit sem lehet levonni. Szimfonikus zenekarainkat – tisztelet a gyér kivételnek – fenntartóik elhanyagolták, de ennek a mulasztásnak egyelőre nincsenek személyre szóló következményei. Lehet, hogy egyben-másban volna okunk tanulni az oroszoktól?

Csontos János

fenntartani egy mulasztásos törvénysértéses helyzetet. A törvények értelmében Nemes László megkapta kinevezését.

Igaz, hogy a Főváros és a Zenekar között 1992-ben létrejött megállapodás értelmében a zenekari igazgatót a Fővárosi Önkormányzat Kulturális Bizottsága nevezi ki a kuratórium javaslatára. A javaslattevő jog egyébként az alkotmány szerint vétőjog is jelent. Ez azonban pontatlan megfogalmazás, amely pontatlanságában törvénysértő és törvényellenes, mivel semmilyen külső szervnek nem lehet vétőjoga egy fővárosi intézményt illető bármilyen kinevezéssel szemben. A kinevezési folyamatot a Bizottság teljesen szabályszerűen és szakszerűen játszotta végig, az Alapítványtól ezzel szemben a mai napig nem kaptam olyan hiteles dokumentumot, amely az Alapítvány mint testület álláspontját tartalmazná – tudomásom szerint a testület nem is ült össze, nem véleményezték a dolgot és nem is szavaztak róla. Arról sincsen semmilyen dokumentum, hogy valójában hányan, milyen formában nyilvánítottak véleményt. A Bizottság tehát a mai napig nem ismeri a kuratóriumi testület álláspontját, pedig többször igényeltük, sőt sürgettük is azt.

A mai napi helyzetet a Fővárosi Közgyűlés április 6.-i, kilenc pontos döntésora tartalmazza, ami felkéréssel fordul az Alapítványhoz és jelenleg az erre adandó választ várjuk. Elindult tehát a kommunikáció, hogy miként születik majd meg a válasz nem tudhatom, mert tavaly novemberben lemondtam kuratóriumi tagságomról. (1. melléklet)

A Főváros egyértelműen deklarálta, hogy fontosnak tartja a Fesztiválzenekar fennmaradását, pontosan nyilatkozott, mennyi pénzt tud a zenekar működésére szánni, és arra kéri az Alapítványt, hogy az 1992-ben kötött együttműködési keretszerződés összes törvénysértő pontját szüntessük meg. Ennek legcélravezetőbb módja a régi szerződés megszüntetése és egy új létrehozása. (2. melléklet)

– Ön szerint is erőteljesen megváltozik a Fesztiválzenekar arculata, ha Fischer Iván nem hajlandó többé vezényelni az együttest? Azt is rebesgetik, hogy már új jelöltje van az ílymódon esetleg megüresedő karmesteri pulpitusnak.

– Fischer karnagy úr sem mint zeneigazgató, sem mint karmester nem akar lemondani, csak fölfüggeszti magyarországi mű-

ködését. Én ezt úgy értelmezem, hogy egy bizonyos állapot bekövetkeztéig nem kívánja a Fesztiválzenekart Magyarországon vezényelni. A zenekar igazgatójának ugyanakkor kötelessége gondoskodni az évad terv szerinti biztonságos lebonyolításáról, amihez szükség van karmesterre is. Nemes Lászlónak meg kell tennie a szükséges lépéseket az itthoni koncertekért. Ez független Fischer Iván jogállásától.

– Mekkora presztízsvesztést jelent a Fővárosi Önkormányzatnak ez az áldatlan állapot?

– Semekkorát, hiszen a mi oldalunkon semmilyen változás nem következett be. Nem hogy eleget tettünk a kétoldalú megállapodásnak, de annál sokkal többet is nyújtottunk az együttesnek. Előre, átláthatóan biztosítottuk minden évre a költségvetési fedezetet. Egyetlen dolog okozhatna presztízsvesztést: ha elmaradnának a hangversenyek. Sajnálatos, hogy a történet idáig fajult.

– Mikor vették észre, hogy az 1992-es szerződésben pontatlanságok vannak? Mikor észlelték, hogy ezek gondokat okozhatnak? Folyamatosan jelentkeztek vagy egyszerre, egy adott pillanatban támadtak fel ezek a gondok?